УДК: 616.89-008:441.13–07+61:340.63
№ держреєстрації 0123U100507
Інвентарний №

Міністерство охорони здоров'я України
Державна установа «Інститут судової психіатрії
Міністерства охорони здоров'я України»
(ДУ «ІСП МОЗ України»)
04080, м. Київ, вул. Кирилівська, 103; тел. (097) 132–10–34

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник генерального
директора з наукової роботи та
освітньої діяльності
ДУ «ІСП МОЗ України»
д-р мед. наук, с. н. с.
_____ Оксана ОЛІЙНИК
2024.12.30

ЗВІТ
про науково-дослідну роботу
«Судово-психіатрична оцінка психічних розладів
у потерпілих від воєнних злочинів»

«Системний аналіз практики проведення судово-психіатричної експертизи
потерпілих від воєнних злочинів»
(заключний)

Керівник НДР
провідний науковий співробітник
відділу наукових досліджень
психічних розладів дітей та підлітків,
керівник клініки дитячої та підліткової психіатрії
ДУ «ІСП МОЗ України»,
канд. мед. наук, ст. досл. Інна МАРЦЕНКОВСЬКА

2024

Результати цієї роботи розглянуто вченою радою
ДУ «ІСП МОЗ України», протокол від 30.12.2024 № 10

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР провідний наук. співроб. канд. мед. наук, ст. досл.	2024.12.30	Інна МАРЦЕНКОВСЬКА (загальне наукове керівництво)
заступник генерального директора з наукової роботи та освітньої діяльності, д-р мед. наук, с. н. с.	2024.12.30	Оксана ОЛІЙНИК (загальне наукове керівництво)
генеральний директор, канд. мед. наук.	2024.12.30	Сергій ШУМ (загальне наукове керівництво)
провідний наук. співроб., заступник генерального директора з судової експертизи, д-р мед. наук, проф.	2024.12.30	Олександр РЕВЕНОК (загальне наукове керівництво)
провідний наук. співроб., д-р мед. н.	2024.12.30	Олена КОЗЕРАЦЬКА (реферат, розділи звіту)
в. о. молодшого наук. співроб.	2024.12.30	Олексій СУХОВІЙ (реферат, розділи звіту)
в. о. завідувача відділу наукових досліджень судово-психіатричної експертизи, канд. мед. наук	2024.12.30	Андрій КАНІЩЕВ (реферат, розділи звіту)
провідний наук. співроб., канд. психол. наук	2024.12.30	Олександра РАДЗЕВІЛОВА (реферат, розділи звіту)

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 32 с., 8 табл.

Об’єкт дослідження — психічні розлади у потерпілих від воєнних злочинів.

Мета — розробка методологічних та організаційних підходів до судово-психіатричної експертної оцінки психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів.

Методи дослідження — інформаційно-аналітичний, епідеміологічний, клініко-психопатологічний; метод експертного дослідження матеріалів справ та медичної документації; статистичні методи.

Завдання роботи:

1. Вивчити клінічну структуру психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів.

2. Дослідити практику проведення судово-психіатричної експертизи відносно потерпілих від воєнних злочинів у різних регіонах України, а також на власному експертному матеріалі.

3. Дослідити наявність та характер причинно-наслідкового зв’язку між психічними розладами у потерпілих та скоєними відносно них воєнними злочинами.

4. Науково обґрунтувати методичні та методологічні принципи судово-психіатричної експертизи потерпілих від воєнних злочинів.

5. Запропонувати оптимальні підходи до організації судово-психіатричної експертизи потерпілих від воєнних злочинів.

СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНА ЕКСПЕРТИЗА, ПОТЕРПІЛІ, ПСИХІЧНІ РОЗЛАДИ, УЧАСНИКИ БОЙОВИХ ДІЙ, ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів 5
Анотована інформація за завершеною науково-дослідною роботою за 2024 рік «Судово-психіатрична оцінка психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів» 6
Висновки 27
Література 30

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

КСППЕ — комплексна судова психолого-психіатрична експертиза

КК — Кримінальний кодекс

КПК — Кримінальний процесуальний кодекс

МОЗ України — Міністерство охорони здоров’я України

НДР — науково-дослідна робота

ПТСР — посттравматичний стресовий розлад

СПЕ — судово-психіатрична експертиза

АНОТОВАНА ІНФОРМАЦІЯ
за завершеною науково-дослідною роботою за 2024 рік
«СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНА ОЦІНКА ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У ПОТЕРПІЛИХ ВІД ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ»

Керівник роботи: Марценковська Інна Іванівна, кандидат медичних наук, старший дослідник.

Номер державної реєстрації: 0123U100507.

Повне найменування організації-виконавця: Державна установа «Інститут судової психіатрії Міністерства охорони здоров'я України».

Назва пріоритетного тематичного напряму організації-виконавця: наукові дослідження в галузі загальної, судової та дитячої психіатрії.

Дослідження виконувалося відповідно до розділу «Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань» Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року — додатку до постанови Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 № 942 (зі змінами) та Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1018–р (в частині здійснення психіатричної допомоги на принципах доказовості, дотримання основоположних прав людини). Дослідження виконується також в рамках п. 11 Плану заходів з реалізації Стратегії протидії катуванням у системі кримінальної юстиції, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2021 № 1344–р в частині забезпечення сталої практики проведення судово-психіатричної експертизи під час розслідування фактів катування.

Строк виконання НДР: 2 роки, з 01.01.2023 по 31.12.2024.

Обсяг коштів виділених на виконання розробки за весь період (згідно із запитом / фактичний): 678,85 тис. гривень / 678,85 тис. гривень.

1. Інформація про групу авторів/виконавців проєкту: (включаючи наукового керівника, відповідального виконавця та авторів проєкту):

доктори наук — 3; кандидати наук — 4;

молоді вчені до 35 років — 0; з них кандидатів — 0, докторів — 0;

наукові працівники без ступеня — 1;

інженерно-технічні кадри — 0; допоміжний персонал — 0;

докторанти — 0; аспіранти — 0; студенти — 0.

Разом — 8.

2. Контактні дані

Таблиця 1

Співробітники, які працювали над темою НДР

№ з/п	Власне ім'я, прізвище	Науковий ступінь	Вчене звання	Посада і місце основної роботи	Вік
1.	Інна Марценковська	канд. мед. наук	ст. досл.	провідний науковий співробітник відділу наукових досліджень психічних розладів дітей та підлітків, керівник клініки дитячої та підліткової психіатрії ДУ «ІСП МОЗ України»	55
2.	Оксана Олійник	д-р мед. наук	с. н. с.	заступник генерального директора з наукової роботи та освітньої діяльності, головний судово-психіатричний експерт Центру судових експертиз ДУ «ІСП МОЗ України»	48
3.	Сергій Шум	канд. мед. наук		генеральний директор ДУ «ІСП МОЗ України»	42
4.	Олександр Ревенок	д-р мед. наук	проф.	провідний науковий співробітник відділу наукових досліджень судово-психіатричної експертизи ДУ «ІСП МОЗ України»	61
5.	Олена Козерацька	д-р мед. наук		провідний науковий співробітник відділу наукових досліджень судово-психіатричної експертизи ДУ «ІСП МОЗ України»	59
6.	Олексій Суховій			в. о. молодшого наукового співробітника відділу координації наукових досліджень та освітньої діяльності ДУ «ІСП МОЗ України»	40

7.	Андрій Каніщев	канд. мед наук		в. о. завідувача відділу наукових досліджень судово-психіатричної експертизи ДУ «ІСП МОЗ України»	48
8.	Олександра Радзевілова	канд. психол. наук		провідний науковий співробітник відділу наукових досліджень судово-психіатричної експертизи ДУ «ІСП МОЗ України»	36

3. Анотація

Судово-психіатрична експертна оцінка психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів є новим, трудомістким та малорозробленим у науково-методичному відношенні напрямом судово-психіатричної експертизи. Проведення таких експертиз вимагає від експерта знання особливостей контингенту підекспертних. Необхідним є чітке дотримання судово-психіатричним експертом меж компетенції, врахування процесуальної та організаційної специфіки таких експертиз. У процесі наукового дослідження передбачалося формування нових теоретичних уявлень щодо діагностики та судово-психіатричної експертної оцінки психічних розладів потерпілих від воєнних злочинів, наукова оцінка найтиповіших помилок при проведенні судово-психіатричної експертизи відносно вказаного контингенту досліджуваних, формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо методичних підходів та оптимальних організаційних форм проведення судово-психіатричної експертизи відносно потерпілих від воєнних злочинів.

На першому етапі дослідження проведено системне аналітичне дослідження наукових проблем судово-психіатричної експертної оцінки психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів, розпочато аналіз статистичних даних стосовно цього контингенту підекспертних та аналіз практики проведення судово-психіатричної експертизи відносно потерпілих від воєнних злочинів на власному експертному матеріалі.

На другому етапі проведено аналіз практики проведення судово-психіатричної експертизи відносно потерпілих від воєнних злочинів у різних регіонах України, в тому числі на власному експертному матеріалі, а також

вивчення клінічної структури психічних розладів у досліджуваного контингенту підекспертних.

4. Мета, основні завдання та їх актуальність.

1) Наукова гіпотеза.

Наукове обґрунтування оптимальних організаційних форм застосування спеціальних знань в частині експертної оцінки психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів сприятиме оптимізації діяльності судово-психіатричної служби у світлі сучасних наукових, соціальних та економічних вимог. Розробка методичних принципів проведення судово-психіатричної експертизи відносно такого контингенту сприятиме стандартизації та доказовості експертних висновків, а відтак забезпеченню основних вимог чинного кримінального процесуального законодавства щодо висновку експерта та виконанню базових положень Закону України «Про судову експертизу» стосовно законності та об’єктивності судової експертизи.

Доказова, методологічно несуперечлива та науково організована судово-експертна оцінка психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів сприятиме правильному здійсненню правосуддя, підвищенню доказовості та обґрунтованості судових рішень у кримінальному провадженні, у тому числі в аспекті міжнародної юстиції, запобігатиме судовим помилкам, зменшить ризик порушення прав людини.

2) Мета і завдання.

Мета — розробка методологічних та організаційних підходів до судово-психіатричної експертної оцінки психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів.

Завдання:

- Вивчити клінічну структуру психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів.

- Дослідити практику проведення судово-психіатричної експертизи відносно потерпілих від воєнних злочинів у різних регіонах України, а також на власному експертному матеріалі.
- Дослідити наявність та характер причинно-наслідкового зв'язку між психічними розладами у потерпілих та скоєними відносно них воєнними злочинами.

3) Дизайн дослідження

Інформаційно-аналітичний етап	Дослідити практику проведення судово-психіатричної експертизи відносно потерпілих від воєнних злочинів у різних регіонах України, а також на власному експертному матеріалі.
Скринінговий етап	Вивчити клінічну структуру психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів.
Аналітично-дослідницький етап	Дослідити наявність та характер причинно-наслідкового зв'язку між психічними розладами у потерпілих та скоєними відносно них воєнними злочинами. Розробити критерії судово-психіатричної оцінки встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

4) Об'єкт дослідження — психічні розлади у потерпілих від воєнних злочинів.

5) Методи дослідження. Інформаційно-аналітичний, епідеміологічний, клініко-психопатологічний; метод експертного дослідження матеріалів справ та медичної документації; статистичні методи.

6) Кінцеві точки дослідження (індикатори ефективності).

Медична ефективність полягатиме в обґрунтуванні нових концептуальних підходів щодо діагностики та судово-психіатричної експертної оцінки психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів.

Соціальна ефективність забезпечуватиметься дотриманням вимог законодавства у частині законності та об'єктивності судової експертизи; підвищенню обґрунтованості судових рішень, попередженню порушень прав людини.

Економічна ефективність буде визначатися переглядом існуючих підходів до організації судово-психіатричної експертизи, що сприятиме оптимізації діяльності судово-психіатричної служби.

5. Одержані наукові та науково-прикладні результати

Таблиця 2

Заплановані та отримані результати досліджень

Номер етапу / строки	Назва етапу	Заплановані результати	Отримані результати
I 01.01. 2023– 31.12. 2023	Системне дослідження наукових проблем судово-психіатричної експертної оцінки психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів	Провести системне аналітичне дослідження наукових проблем судово-психіатричної експертної оцінки психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів, проаналізувати статистичні дані стосовно цього контингенту підекспертних, розпочати аналіз практики проведення судово-психіатричної експертизи відносно потерпілих від воєнних злочинів на власному експертному матеріалі.	Проведено аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми. Розроблено робочу документацію, розроблено та апробовано карту дослідження. Відібрано та проаналізовано понад 600 тематичних висновків судово-психіатричної експертизи. За результатами дослідження: • проведено 5 загальноукраїнських семінарів (в рамках безперервного професійного розвитку); • прочитано 8 тренінгів та лекцій для прокурорів, працівників слідчих підрозділів Національної поліції м. Києва, поліцейських служби ювенальної превенції, працівників Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; • опубліковано 2 тези в матеріалах міжнародної науково-практичної конференції; • зроблено 7 доповідей на науково-практичній конференції з міжнародною участю; • опубліковано 1 монографію; • опубліковано 1 статтю у виданні, що індексується у наукометричній базі «Scopus»; • розроблено 6 навчальних планів і програм.

II 01.01. 2024– 31.12. 2024	Системний аналіз практики проведення судово-психіатричної експертизи потерпілих від воєнних злочинів	Провести аналіз практики проведення судово-психіатричної експертизи відносно потерпілих від воєнних злочинів у різних регіонах України, в тому числі на власному експертному матеріалі, вивчити клінічну структури психічних розладів у досліджуваного контингенту підекспертних.	Проведено статистичну обробку та систематизацію здобутих даних за допомогою карти дослідження. Додатково відібрано та проаналізовано 80 тематичних висновків судово-психіатричної експертизи. Досліджено клінічну структуру психічних розладів у досліджуваного контингенту підекспертних. За результатами дослідження: • проведено 9 загальноукраїнських семінарів та майстер-класів (в рамках безперервного професійного розвитку); • прочитано 2 лекції для прокурорів України; • проведено навчання з працівниками Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму; • опубліковано 9 тез у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій; • зроблено 12 доповідей на науково-практичних конференціях з міжнародною участю; • опубліковано 1 монографію; • опубліковано 1 статтю у виданні, що індексується у наукометричній базі «Scopus»; • розроблено 1 клінічний протокол медичної допомоги «Ігрова залежність (лудоманія)» (затверджено наказом МОЗ України від 10.06.2024 № 1201; • розроблено 12 навчальних планів і програм.

6. Фінансове обґрунтування витрат

загальна вартість проекту: 678,85 тис. грн. (шістсот сімдесят вісім тисяч вісімдесят гривень), у тому числі витрати на реалізацію проекту за роками: 2023 рік — 266,65 тис. грн. (двісті шістдесят шість тисяч шістсот п’ятдесят гривень); 2024 рік — 412,20 тис. грн. (чотириста дванадцять тисяч двісті гривень) (тис. гривень):

Таблиця 3

Статті витрат	Рік 1 2023	Рік 2 2024	За весь термін виконання проєкту
1. Витрати на оплату праці	218,57	337,87	556,44
2. Нарахування на оплату праці	48,08	74,33	122,41
Усього	266,65	412,20	678,85

7. Новизна отриманих результатів роботи.

В ході виконання науково-дослідної роботи проведено аналіз практики проведення судово-психіатричної експертизи відносно потерпілих від воєнних злочинів у різних регіонах України, в тому числі на власному експертному матеріалі (експертизи, проведені в ДУ «Інститут судової психіатрії МОЗ України» та в її територіальних філіях), досліджено клінічну структуру психічних розладів у досліджуваного контингенту підекспертних.

Визначено, що ключовою експертною задачею при проведенні судово-психіатричної експертизи потерпілих є встановлення прямого причинно-наслідкового зв’язку між подіями кримінального правопорушення, вчиненого відносно цього потерпілого, та психічним розладом (за його наявності).

Причинно-наслідковий зв’язок повинен досліджуватися не тільки у моменти правопорушення та судово-психіатричного експертного обстеження, а і у проміжку між цими двома моментами. Наприклад, у цьому часовому проміжку потерпілий міг перенести інший психічний розлад, прояви якого в подальшому редукувалися.

Встановлення причинно-наслідкового зв’язку — доволі нетипова задача, яка виникає виключно при експертизі потерпілих. Правове, а відтак експертне значення може мати тільки прямий причинно-наслідковий зв’язок. Це означає, що у тих випадках, коли стресова ситуація, психотравмуючі обставини є лише неспецифічною ланкою в патогенезі того чи іншого психічного розладу, про можливість констатації зв’язку ми не можемо говорити навіть теоретично.

Аналіз практики призначення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи щодо потерпілих, у тому числі від воєнних злочинів,

дає змогу виокремити найбільш типові помилки, які ускладнюють організацію проведення експертизи.

1. Недостатнє розуміння неоднаковості сфер компетенції у судово-психіатричних експертів та експертів-психологів. Проведення судової експертизи щільно пов’язано з вірним уявленням про коло задач, які належать до компетенції експерта. Психологічні експертні завдання не можуть бути вирішені експертом іншої спеціальності, окрім психолога, так само як і задача з визначення психічного стану особи не може бути задачею експерта-психолога.

Відтак плутанина в аспекті розуміння меж компетенції експертів різних спеціальностей призводить до додаткового організаційного навантаження експерта: листування з органом, який призначив експертизу; подання клопотань щодо уточнення постанови (ухвали) про призначення експертизи тощо. В окремих випадках призначення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи відносно потерпілого за відсутності психологічних експертних питань призводить до формального залучення експерта-психолога виключно для психодіагностичного дослідження (тобто без вирішення експертних питань психологічного характеру). Усе це потребує додаткового часу.

2. Доручення експертам вирішення завдань, які стосуються не потерпілих, а осіб з іншим процесуальним статусом. Так, визначення здатності особи «правильно розуміти характер і фактичний зміст власних дій, керувати ними та передбачати їх наслідки» або встановлення стану «вираженого емоційного збудження або емоційного напруження, що може розглядатись як психологічна підстава стану сильного душевного хвилювання» є можливим тільки при проведенні експертизи відносно підозрюваних, обвинувачених та підсудних. Процесуальний статус потерпілого виключає саму можливість оцінки та кваліфікації таких емоційних станів. Оцінка здатності розуміти зміст власних дій, керувати ними та передбачати їх наслідки не має експертного значення при експертизі потерпілого; така здатність визначається лише щодо підозрюваних (обвинувачених) у вчиненні конкретного кримінального правопорушення.

В випадках, якщо такі питання все ж таки ставляться на вирішення експертів, відповідь на них фактично надати не можливо. Це призводить до додаткових витрат часу на листування з органом, який призначив експертизу, або складання експертом повідомлення про неможливість проведення експертизи.

3. Обмежена кількість матеріалів кримінального провадження, відсутність визначеного періоду кримінального правопорушення, вчиненого відносно потерпілого, відсутність окресленої фабули протиправних діянь. Можливість визначити психотравмуючий характер ситуації для потерпілого тісно пов’язана з розумінням ситуації, яка може потенційно мати такий психотравмучий характер. У цьому аспекті можливість використання спеціальних знань чітко окреслена межами компетенції експерта, саме тому експерт не може брати на себе вирішення невластивих йому задач, притаманних судово-слідчим органам, у тому числі встановлення подій кримінального правопорушення.

Якість зібраних матеріалів кримінального провадження безпосередньо впливає на можливості експерта повно та об’єктивно виконати доручену йому експертизу.

4. На сьогоднішній день почастішали випадки призначення експертизи із вказівкою проводити експертне дослідження виключно по матеріалам кримінального провадження, без виклику та огляду самого потерпілого. Зазначені випадки стосуються в основному малолітніх та неповнолітніх потерпілих і, ймовірно, пов’язані з намаганням уникнути їх ретравматизації. На нашу думку, проведення такої експертизи без надання доступу до головного об’єкта дослідження — людини — є неможливим, за винятком окремих видів судово-психологічної експертизи (наприклад, експертизи за відеоматеріалами та посмертної експертизи). Погоджуючись з важливістю уникнути повторної ретравматизації потерпілого, наголошуємо, що неможливо провести оцінку об’єкта експертизи без самого об’єкта. В такому випадку доречно на етапі призначення експертизи співставляти ризик ретравматизації із важливістю

експертного дослідження для судово-слідчих органів. Однак таке співставлення повинно здійснюватися саме судово-слідчими органами, а не експертами.

Внаслідок таких помилок експертам доводиться витрачати значну кількість часу саме на вирішення процесуальних та організаційних питань, пов'язаних із проведенням експертизи. Це призводить до недостатньої ефективності використання спеціальних знань у кримінальному провадженні та до затягування строків розслідування.

У практиці судово-психіатричної експертизи потерпілих трапляються випадки, коли на вирішення експертів ставиться питання щодо наявності безпорадного стану (або щодо здатності потерпілої особи розуміти характер та значення вчинюваних з нею дій та чинити опір).

Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 67 КК України безпорадний стан потерпілого є обставиною, яка обтяжує покарання. Крім того, безпорадний стан враховується в описаннях деяких правопорушень, передбачених Особливою частиною КК України, таких як залишення в небезпеці (ст. 135 КК України), порушення встановленого законом порядку трансплантації (ст. 143 КК України), насильницьке донорство (ст. 144 КК України), незаконне введення наркотичних засобів та психотропних речовин (ст. 314 КК України). Але, поза сумнівом, найбільш вагома частка судово-психіатричних експертиз щодо визначення безпорадного стану завжди приходилася на кримінальні провадження щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості. До 2019 р. перебування потерпілої особи у безпорадному стані було одним із елементів диспозицій ст. 152 КК України (зґвалтування) та ст. 153 КК України (насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом).

При цьому ані теперішній КК України (2001 р.), ані КК Української РСР (1960 р.) ніколи не містили визначення безпорадного стану і не встановлювали будь-яких його спеціальних (медичних) критеріїв. Між тим тільки таке законодавче визначення могло бути відправною точкою для правомірності постановки відповідних питань на вирішення судово-психіатричної експертизи.

Цю проблему намагалися вирішити за рахунок тлумачення законодавства. Уперше в постанові Пленуму Верховного Суду СРСР від 25.03.1964 № 2 «Про судову практику у справах про зґвалтування» з'явилося роз'яснення, згідно з яким безпорадний стан потерпілої визнавався тоді, коли вона в силу фізичного або психічного стану (фізичні недоліки, розлад душевної діяльності та інший хворобливий або несвідомий стан) не могла розуміти характеру і значення скоюваних з нею дій або не могла чинити опір винному і винний, який вступав у статевий зв'язок, усвідомлював, що потерпіла перебуває в такому безпорадному стані. В подальшому це визначення дублювалося (з неістотними змінами) у відповідних роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України. Так, згідно з п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи», стан потерпілої особи слід визнавати безпорадним, коли вона внаслідок малолітнього чи похилого віку, фізичних вад, розладу психічної діяльності, хворобливого або непритомного стану, або з інших причин не могла розуміти характеру та значення вчинюваних з нею дій або не могла чинити опір; при цьому необхідно, щоб винна особа, яка вчиняє зґвалтування чи насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, усвідомлювала (достовірно знала чи припускала), що потерпіла особа перебуває саме у такому стані.

Таке роз'яснення не випливало з положень кримінального законодавства і принципово відходило від базової концепції безпорадного стану як нездатності потерпілого *чинити опір* злочинним діям. Буквальне тлумачення такого роз'яснення призводило до встановлення «психіатричних» ознак безпорадного стану у потерпілого за наявності будь-якого тяжкого психічного розладу, при якому особа апріорі позбавлена здатності усвідомлювати значення будь-яких дій. Навіть із загальнопсихіатричної точки зору така позиція видається сумнівною: очевидно, що наявність психозу або деменції зовсім не дорівнює неможливості чинити опір.

У 2019 р. набули чинності зміни до ст.ст. 152 та 153 КК України, (внесені з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами). Після зазначених змін поняття безпорадного стану було виключно з диспозицій вказаних статей.

Отже, у судово-психіатричній експертизі безпорадного стану протягом тривалого часу складалася дивна ситуація: експертна оцінка базувалася у кращому випадку на роз'ясненні, викладеному в постанові Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 5 (або у попередніх відповідних постановах) та на окремих науково-методичних публікаціях. У чималій кількості випадків експерти керувалися лише своїми власними уявленнями, своїм особистим баченням «експертних критеріїв» безпорадного стану. Часом це призводило до того, що нездатність розуміти значення скоюваних із потерпілим дій констатувалася при відносно неглибоких розладах психічної діяльності, наприклад при неускладненій алкогольній інтоксикації (простому алкогольному сп'янінні).

Слід також зазначити, що базова інтерпретація безпорадного стану, наведена в постанові Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 5, стосувалася винятково сексуального насильства (ст.ст. 152, 153 КК України). Наразі ж диспозиції вказаних статей КК України, як вже вказувалося вище, взагалі не містять посилання на безпорадний стан. Незважаючи на те, що вказана постанова дотепер зберігає чинність, наведене в ній тлумачення безпорадного стану фактично втратило своє значення, оскільки стосується положень кримінального законодавства в редакції, якої на сьогоднішній день вже не існує.

Отже, станом на сьогодні правове значення безпорадного стану істотно звузилося. Безпорадний стан зберігає певну роль як обставина, яка обтяжує покарання. При цьому кримінальне законодавство, як і в минулі часи, не містить спеціальних (експертних) критеріїв безпорадного стану. Іншими словами, від наявності у потерпілого психічного розладу та від його здатності

розуміти характер і значення тих чи інших подій не залежить ані встановлення події правопорушення, ані його кримінально-правова кваліфікація.

Від безпорадного стану принципово відрізняється категорія уразливого стану, яка згадується у ст. 149 (торгівля людьми) та ст. 303 КК України. Всупереч поширеній думці, безпорадний стан та уразливий стан не є синонімічними поняттями. Істотне значення має те, що п. 2 примітки до ст. 149 КК України містить визначення уразливого стану (яке поширюється лише на ст.ст. 149 та 303 КК України). Наведене визначення передбачає, серед іншого, варіант уразливого стану, зумовлений чисто психіатричними причинами — стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. Наявність у КК України визначення з доволі чіткими спеціальними критеріями зумовлює принципову можливість встановлення уразливого стану за допомогою судово-психіатричної експертизи.

Відсутність у кримінальному законі психіатричних критеріїв безпорадного стану не можна розцінювати як дефект або недогляд законодавця. Системне розуміння проблеми безпорадного стану апріорі не дає підстав ототожнювати його з психічним розладом і не дозволяє сформувати чіткі, доступні для практичного застосування медичні критерії.

Таким чином, безпорадний стан є юридичним поняттям, яке не має безпосередньо визначених кримінальним законодавством спеціальних (експертних) критеріїв. Відтак питання про перебування особи у безпорадному стані не може бути вирішено за допомогою судово-психіатричної експертизи. У випадку постановки судово-слідчими органами питання про перебування потерпілого у безпорадному стані (або щодо здатності потерпілого розуміти характер та значення вчинюваних з ним дій та чинити опір) судово-психіатричний експерт має підстави відмовитися від вирішення цього питання з наведенням відповідних мотивів.

8. Перелік публікацій за тематикою перехідної науково-дослідної роботи у виданнях, що індексуються у Scopus або Web of Science відповідно до SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports.

Таблиця 4

№	Бібліографічні дані	Квартиль (Q1–Q4)
1	*Bilyk L., Korylchuk N., Maltsev D., Rudenko M., Kozeratska O.* Transformation of Ukrainian healthcare to the new conditions of development: risks, solutions, modernisation options // Georgian Medical News. — 2023. — № 11. — P. 47–52. — Mode of access: https://www.geomednews.com/Articles/2023/11_2023/47-52.pdf.	Q3
2	*Toporetska Z., Aymedov C., Synitska T., Oliinyk O.* A socio-psychological portrait of a pathological gambler as a prerequisite for preventing gambling addiction (gambling disorder) // Medicni perspektivi [Internet]. — 2024. — Vol. 29, № 1. — P. 143–150. — Mode of access: https://journals.uran.ua/index.php/2307-0404/article/view/301141. — DOI: https://doi.org/10.26641/2307-0404.2024.1.301141	Q4

* Навести інформацію щодо публікацій виключно за тематикою наукового проєкту.
** Вказати DOI або надати активне посилання на публікацію. Коротко описати внесок у статтю (до 200 знаків).

9. Статті у журналах, що входять до переліку фахових видань України —
у 2023–2024 роках не було.

Таблиця 5

№ з/п	**Повні дані статей**

10. Перелік основних доповідей на з'їздах, конгресах, симпозіумах та науково-практичних конференціях

1) *Шум С. С.* Реформа служби судово-психіатричної експертизи в Україні. — Доповідь на II Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психіатрія, наркологія, клінічна психологія та загальна медична практика: міждисциплінарні питання сучасності» (м. Київ, 20.04.2023–21.04.2023).

2) *Олійник О. П.* Законодавчі підстави та юридичні наслідки «специфічних» психіатричних оглядів. — Доповідь на II Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психіатрія, наркологія, клінічна психологія та загальна

медична практика: міждисциплінарні питання сучасності» (м. Київ, 20.04.2023–21.04.2023).

3) *Шум С. С., Радзевілова О. В.* Щодо ризиків повторної психотравматизації потерпілих від насильницьких злочинів під час комплексної судової психолого-психіатричної експертизи. — Доповідь на II Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психіатрія, наркологія, клінічна психологія та загальна медична практика: міждисциплінарні питання сучасності» (м. Київ, 20.04.2023–21.04.2023).

4) *Ревенок О. А., Каніщев А. В.* Потерпілі від воєнних злочинів: труднощі діагностики психічних розладів під час судово-психіатричної експертизи. — Доповідь на II Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психіатрія, наркологія, клінічна психологія та загальна медична практика: міждисциплінарні питання сучасності» (м. Київ, 20.04.2023–21.04.2023).

5) *Олійник О. П.* Виклики війни, що змінюють судову психіатрію. — Доповідь на VI науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психосоматична медицина: наука та практика» (м. Київ, 02.11.2023–03.11.2023).

6) *Олійник О. П., Шум С. С., Ревенок О. А.* Актуальні питання судово-психіатричної експертизи у 2022–2023 роках. — Доповідь на V міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу» (м. Київ, 21.12.2023).

7) *Радзевілова О. В., Ревенок О. А., Каніщев А. В.* Окремі помилки у призначенні судово-психологічної експертизи відносно потерпілих у кримінальному провадженні. — Доповідь на V міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу» (м. Київ, 21.12.2023).

8) *Каніщев А. В., Шум С. С.* Особливості судово-психіатричної експертизи потерпілих під час війни. — Доповідь на III Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психіатрія, наркологія, клінічна психологія та загальна

медична практика: міждисциплінарні питання сучасності» (м. Київ, 22.03.2024–23.03.2024).

9) *Олійник О. П.* Законодавчі та медичні проблеми встановлення стану сп'яніння у водіїв та інших категорій осіб. — Доповідь на III Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психіатрія, наркологія, клінічна психологія та загальна медична практика: міждисциплінарні питання сучасності» (м. Київ, 22.03.2024–23.03.2024).

10) *Козерацька О. А.* Актуальні проблеми судово-психіатричної експертизи відносно осіб, які скоїли сексуальні злочини. — Доповідь на III Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психіатрія, наркологія, клінічна психологія та загальна медична практика: міждисциплінарні питання сучасності» (м. Київ, 22.03.2024–23.03.2024).

11) *Каніщев А. В., Олійник О. П., Шум С. С., Ревенок О. А., Радзевілова О. В.* До питання про судово-психіатричну експертну оцінку безпорадного стану. — Доповідь на VI щорічній науково-практичній конференції «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу» (м. Київ, 20.12.2024).

12) *Радзевілова О. В., Каніщев А. В., Олійник О. П., Шум С. С., Ревенок О. А.* Щодо судово-психологічної експертизи неповнолітніх у кримінальному процесі. — Доповідь на VI щорічній науково-практичній конференції «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу» (м. Київ, 20.12.2024).

13) *Осуховська О. С., Гічун В. С., Олійник О. П., Лихолат В. І., Коваленко Н. В., Табачнікова В. С.* Актуальні питання психічного здоров'я в секторі безпеки та оборони України в умовах війни. — Доповідь на III Всеукраїнському міжвідомчому психологічному форумі «Забезпечення психологічної допомоги в секторі безпеки та оборони України» (м. Київ, 30.05.2024).

14) *Осуховська О. С., Гічун В. С., Олійник О. П., Лихолат В. І., Табачнікова В. С., Коваленко Н. В.* Актуальні питання курації в сфері психічного здоров'я працівників правоохоронних органів в умовах війни. —

Доповідь на V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів» (м. Київ, 30.05.2024).

15) *Осуховська О. С., Кононець О. М., Яремова С. О., Патрушева Г. М., Лихолат В. І., Карпунова О. В., Синіцька Т. В.* Актуальні питання психічного здоров'я працівників правоохоронних органів України в умовах війни — Доповідь на V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів» (м. Київ, 30.05.2024).

16) *Козерацька О. А.* Судово-психіатрична оцінка осіб, які вчинили сексуальні злочини. — Доповідь на IV Всеукраїнському форумі судових експертів «Судово-експертна діяльність: збереження наукового та кадрового потенціалу в умовах воєнного стану» (Львів, 2024 р.).

17) *Козерацька О. А.* Судово-психіатрична оцінка психічних порушень у потерпілих осіб внаслідок кримінальних сексуальних правопорушень. — Доповідь на науково-практичному симпозіумі з міжнародною участю «Мультидисциплінарний підхід як ефективна парадигма надання психіатричної, неврологічної та наркологічної допомоги під час війни» (м. Харків, 17.10.2024–18.10.2024).

18) *Козерацька О. А., Олійник О. П., Адаменко М. В.* Судово-психіатрична оцінка психічних порушень у потерпілих осіб внаслідок сексуальних кримінальних злочинів. — Доповідь на міжнародній науково-практичній конференції «Наука, технологія та суспільство: виклики та перспективи розвитку в сучасному світі («Science, technology and society: challenges and prospects for development in the modern world») (Фінляндія, Тампере, 2024 р.).

19) *Радзевілова О. В., Олійник О. П., Каніщев А. В.* Потерпілі як об'єкт комплексної судової психолого-психіатричної експертизи. — Доповідь на міжнародній науково-практичній конференції «Наука, технологія та суспільство: виклики та перспективи розвитку в сучасному світі («Science,

technology and society: challenges and prospects for development in the modern world») (Фінляндія, Тампере, 2024 р.).

11. Монографії та/або розділи монографій за темою проєкту.

Таблиця 6

№	Повні дані монографій (розділів) (підкреслити прізвища авторів зі списку виконавців)	Кількість друкованих аркушів
1	*Kozeratska O. A.* Forensic psychiatric study of persons having committed their crimes on sexual background. — Warsaw: RS Global, 2023. — 276 p. — Mode of access: https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/64; https://doi.org/10.31435/rsglobal/056	276
2	*Осуховська О. С., Олійник О. П., Хаустова О. О., Лихолат В. І.* Актуальні питання охорони психічного здоров'я громадян України на сучасному етапі // Ukrainian science and education in the conditions of European integration: Collective monograph / Compiled by V. Shpak; Ed. S. Tabachnikov. — Sherman Oaks: GS Publishing Services, 2024. — P. 91–105.	15

12. Практична цінність для економіки та суспільства.

У результаті виконання НДР одержані сучасні дані щодо соціально-демографічних особливостей потерпілих від воєнних злочинів та клінічних особливостей психічних розладів у вказаного контингенту підекспертних. Визначено дискусійні питання та існуючі недоліки у практиці судово-психіатричної експертної оцінки психічних розладів у таких потерпілих. Отримали наукову оцінку найтиповіші помилки при проведенні судово-психіатричної експертизи. Запропоновані методичні підходи до судово-психіатричної оцінки психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів.

Результати дослідження впроваджуються у практичну діяльність судово-психіатричних експертних підрозділів України та включені до програм післядипломної освіти лікарів — судово-психіатричних експертів.

13. Список реальних замовників наукової та науково-технічної продукції.

Таблиця 7

№ з/п	Реквізити замовників, з якими укладено договори щодо передачі результатів наукових робіт, науково-технічних (експериментальних) розробок, або документи, що підтверджують використання їх замовником	Документи, що підтверджують використання результатів
1.	Міністерство охорони здоров'я України (вул. М. Грушевського, м. Київ, 01601)	Наказ МОЗ України від 08.09.2022 № 1621 Наказ МОЗ України від 29.12.2022 №2376 Наказ МОЗ України від 21.09.2023 № 1655 Наказ МОЗ України від 16.01.2024 № 82
2.	Національний університет охорони здоров'я ім. П. Л. Шупика, кафедра загальної, дитячої, судової психіатрії і наркології (вул. Дорогожицька, 9, м. Київ, 04112).	Договір від 09.12.2022 № 26

14. Інформація щодо впровадження результатів наукової роботи

Таблиця 8

№ з/п	Назва НДР	Де та як використано результати НДР упродовж першого року виконання НДР	Де та як використано результати НДР упродовж другого року виконання НДР	Де та як використано результати НДР упродовж третього року виконання НДР
1.	Судово-психіатрична оцінка психічних розладів у потерпілих від воєнних злочинів	Національний університет охорони здоров'я ім. П. Л. Шупика, кафедра загальної, дитячої, судової психіатрії і наркології — включено до програм тематичного удосконалення. ДУ «Інститут судової психіатрії МОЗ України» — включено до навчального плану навчальних	Національний університет охорони здоров'я ім. П. Л. Шупика, кафедра загальної, дитячої, судової психіатрії і наркології — включено до програм тематичного удосконалення. ДУ «Інститут судової психіатрії МОЗ України» — включено до навчального плану навчальних	

		дисциплін (силабусів) та програм заходів безперервного професійного розвитку (навчальних семінарів). ДУ «Інститут судової психіатрії МОЗ України» та її територіальні філії судових експертиз — застосовується при проведенні судово-психіатричної експертизи.	дисциплін (силабусів) та програм заходів безперервного професійного розвитку (навчальних семінарів). ДУ «Інститут судової психіатрії МОЗ України» та її територіальні філії судових експертиз — застосовується при проведенні судово-психіатричної експертизи.	

15. Участь у міжнародних грантових наукових проєктах (навести дані щодо участі авторів/виконавців проєкту у проєктах, що отримали фінансування за програмами грантової підтримки) — не було.

ВИСНОВКИ

1 Аналіз практики проведення судово-психіатричної експертизи потерпілих у кримінальних провадженнях виявив наступні ключові проблемні аспекти: суперечливість підходів щодо встановлення каузальності психічних розладів (причинно-наслідковий зв’язок із правопорушенням); вихід експертів за межі своїх повноважень при оцінці безпорадного стану і так званої «процесуальної дієздатності»; недостатньо чітке розуміння судово-слідчими органами меж компетенції судової психіатрії та судової психології при призначення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи.

2 Встановлено, що ключовою експертною задачею при проведенні судово-психіатричної експертизи потерпілих є встановлення прямого причинно-наслідкового зв’язку між подіями кримінального правопорушення, вчиненого відносно цього потерпілого, та психічним розладом (за його наявності). Причинно-наслідковий зв’язок повинен досліджуватися не тільки у моменти правопорушення та судово-психіатричного експертного обстеження, а і у проміжку між цими двома моментами. Наприклад, у цьому часовому проміжку потерпілий міг перенести інший психічний розлад, прояви якого в подальшому редукувалися.

3 Аналіз практики призначення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи відносно потерпілих, у тому числі від воєнних злочинів, дозволив виокремити найбільш типові помилки, які ускладнюють організацію проведення експертизи:

3.1. Недостатнє розуміння неоднаковості сфер компетенції у судово-психіатричних експертів та експертів-психологів. Психологічні експертні завдання не можуть бути вирішені експертом іншої спеціальності, окрім психолога, так само як і задача з визначення психічного стану особи не може бути задачею експерта-психолога. Плутанина в аспекті розуміння меж компетенції експертів різних спеціальностей призводить до додаткового організаційного навантаження експерта: листування з органом, який призначив

експертизу; подання клопотань щодо уточнення постанови (ухвали) про призначення експертизи тощо. В окремих випадках призначення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи відносно потерпілого за відсутності психологічних експертних питань призводить до формального залучення експерта-психолога виключно для психодіагностичного дослідження (тобто без вирішення експертних питань психологічного характеру).

3.2 Доручення експертам вирішення завдань, які стосуються не потерпілих, а осіб з іншим процесуальним статусом. Так, визначення здатності особи «правильно розуміти характер і фактичний зміст власних дій, керувати ними та передбачати їх наслідки» або встановлення стану «вираженого емоційного збудження або емоційного напруження, що може розглядатись як психологічна підстава стану сильного душевного хвилювання» є можливим тільки при проведенні експертизи відносно підозрюваних, обвинувачених та підсудних. Процесуальний статус потерпілого виключає саму можливість оцінки та кваліфікації таких емоційних станів. Оцінка здатності розуміти зміст власних дій, керувати ними та передбачати їх наслідки не має експертного значення при експертизі потерпілого; така здатність визначається лише щодо підозрюваних (обвинувачених) у вчиненні конкретного кримінального правопорушення.

3.3 Обмежена кількість матеріалів кримінального провадження, відсутність визначеного періоду кримінального правопорушення, вчиненого відносно потерпілого, відсутність окресленої фабули протиправних діянь. Можливість визначити психотравмуючий характер ситуації для потерпілого тісно пов’язана з розумінням ситуації, яка може потенційно мати такий психотравмучий характер. У цьому аспекті можливість використання спеціальних знань чітко окреслена межами компетенції експерта, саме тому експерт не може брати на себе вирішення невластивих йому задач, притаманних судово-слідчим органам, у тому числі встановлення подій кримінального правопорушення. Якість зібраних матеріалів кримінального

провадження безпосередньо впливає на можливості експерта повно та об’єктивно виконати доручену йому експертизу.

3.4 Почастішали випадки призначення експертизи із вказівкою проводити експертне дослідження виключно по матеріалам кримінального провадження, без виклику та огляду самого потерпілого. Зазначені випадки стосуються в основному малолітніх та неповнолітніх потерпілих і, ймовірно, пов’язані з намаганням уникнути їх ретравматизації. Проведення такої експертизи без надання доступу до головного об’єкта дослідження — людини — є неможливим, за винятком окремих видів судово-психологічної експертизи (наприклад, експертизи за відеоматеріалами та посмертної експертизи). В такому випадку доречно на етапі призначення експертизи співставляти ризик ретравматизації із важливістю експертного дослідження для судово-слідчих органів. Таке співставлення повинно здійснюватися саме судово-слідчими органами, а не експертами.

4 Безпорадний стан є юридичним поняттям, яке не має безпосередньо визначених кримінальним законодавством спеціальних (експертних) критеріїв. Відтак питання про перебування особи у безпорадному стані не може бути вирішено за допомогою судово-психіатричної експертизи. У випадку постановки судово-слідчими органами питання про перебування потерпілого у безпорадному стані (або щодо здатності потерпілого розуміти характер та значення вчинюваних з ним дій та чинити опір) судово-психіатричний експерт має підстави відмовитися від вирішення цього питання з наведенням відповідних мотивів.

5 Безпорадний стан та уразливий стан не є синонімічними поняттями. Наявність у КК України визначення з чіткими спеціальними критеріями зумовлює принципову можливість встановлення уразливого стану за допомогою судово-психіатричної експертизи.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Козерацька О. А.* Судово-психіатрична оцінка осіб, які вчинили сексуальні злочини // Судово-експертна діяльність: збереження наукового та кадрового потенціалу в умовах воєнного стану: Матеріали IV Всеукраїнського форуму судових експертів. — Одеса: Юридика, 2024. — С. 164–169.
2. *Козерацька О. А., Олійник О. П., Адаменко М. В.* Судово-психіатрична оцінка психічних порушень у потерпілих осіб внаслідок сексуальних кримінальних злочинів // Science, technology and society: challenges and prospects for development in the modern world: Proceedings of International scientific-practical conference. — Tampere, 2024. — P. 61–63.
3. *Олійник О. П., Шум С. С., Ревенок О. А.* Актуальні питання судово-психіатричної експертизи у 2022–2023 роках // Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції / За заг. ред. Н. В. Нестор. — Київ: Ліра-К, 2023. — С. 356–360.
4. *Осуховська О. С., Гічун В. С., Олійник О. П., Лихолат В. І., Коваленко Н. В., Табачнікова В. С.* Актуальні питання психічного здоров’я в секторі безпеки та оборони України в умовах війни // Забезпечення психологічної допомоги в секторі безпеки та оборони України: Збірник тез III Всеукраїнського міжвідомчого психологічного форуму. — Київ, 2024. — С. 230–234.
5. *Осуховська О. С., Гічун В. С., Олійник О. П., Лихолат В. І., Табачнікова В. С., Коваленко Н. В.* Актуальні питання курації в сфері психічного здоров’я працівників правоохоронних органів в умовах війни // Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції. — Київ, 2024. — С. 299–302.

6. *Осуховська О. С., Кононець О. М., Яремова С. О., Патрушева Г. М., Лихолат В. І., Карпунова О. В., Синіцька Т. В.* Актуальні питання психічного здоров'я працівників правоохоронних органів України в умовах війни // Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції. — Київ, 2024. — С. 303–306.
7. *Осуховська О. С., Олійник О. П., Хаустова О. О., Лихолат В. І.* Актуальні питання охорони психічного здоров'я громадян України на сучасному етапі // Ukrainian science and education in the conditions of European integration: Collective monograph / Compiled by V. Shpak; Ed. S. Tabachnikov. — Sherman Oaks: GS Publishing Services, 2024. — P. 91–105.
8. *Радзевілова О. В., Олійник О. П., Каніщев А. В.* Потерпілі як об'єкт комплексної судової психолого-психіатричної експертизи // Science, technology and society: challenges and prospects for development in the modern world: Proceedings of International scientific-practical conference. — Tampere, 2024. — P. 67–68.
9. *Радзевілова О. В., Шум С. С., Каніщев А. В.* Типові помилки у призначенні судово-психологічної експертизи відносно потерпілих у кримінальному провадженні // Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції / За заг. ред. Н. В. Нестор. — Київ: Ліра-К, 2023. — С. 381–385.
10. *Bilyk L., Korylchuk N., Maltsev D., Rudenko M., Kozeratska O.* Transformation of Ukrainian healthcare to the new conditions of development: risks, solutions, modernisation options // Georgian Medical News. — 2023. — № 11. — P. 47–52.
11. *Chaban O., Khaustova O., Omelyanovych V., Sukhovii O.* Statistical model of seasonal forecasting the completed suicides number in the regions of Ukraine // Medicni perspektivi. — 2023. — Vol. 28, № 1. — P. 194–201.

12. *Kozeratska O. A.* Forensic psychiatric study of persons having committed their crimes on sexual background. — Warsaw: RS Global, 2023. — 276 p.
13. *Toporetska Z., Aymedov C., Synitska T., Oliinyk O.* A socio-psychological portrait of a pathological gambler as a prerequisite for preventing gambling addiction (gambling disorder) // Medicni perspektivi. — 2024. — Vol. 29, № 1. — P. 143–150.